

E-depot in de provincie Naar een gemeenschappelijke voorziening in Overijssel

De afgelopen jaren is er flinke vooruitgang geboekt op het terrein van het e-depot. De pioniers Stadsarchief Amsterdam en Stadsarchief Rotterdam hebben al enkele jaren een werkend e-depot, maar ook in de provincie worden stappen gezet. Overijssel neemt het voortouw.

Bert de Vries en Vincent Sleebe ■

a

Meer dan een server

Het Nationaal Archief en de gezamenlijke Regionaal Historische Centra zijn de afgelopen jaren in de Werkgroep Voorbereiding Implementatie E-depot (WVI) druk bezig geweest om het geheel van benodigde techniek, organisatie, processen en procedures op een rijtje te zetten. E-depot is immers meer dan alleen een server die volgeladen wordt met digitale bestanden. Het gaat om het geheel van processen en procedures, organisatie, ICT en een bijbehorende organisatie voor beheer en beschikbaarstelling van digitale archiefbescheiden voor een duurzame periode en een breed publiek. Daarnaast zijn er ook buiten de archiefwereld de nodige initiatieven, zowel op rijksniveau (Justitiële Informatiedienst) als op regionaal en lokaal niveau.

Dat regionale en lokale niveau krijgt in Overijssel nu een nieuwe stimulans. De provincie Overijssel heeft onlangs de aanzet gegeven tot de vorming van een gemeenschappelijke e-depotvoorziening. Het Historisch Centrum Overijssel (HCO) heeft van de provincie € 500.000 gekregen om deze ambitie te realiseren. Het HCO doet dit in het verband van de Overijsselse Coalitie Duurzaamheid (OCDD), in navolging van de nationale coalitie (NCDD) en de archiefcoalitie (ACDD). Een gemeenschappelijke depotvoorziening heeft als doel dat alle overheden in de provincie gebruik kunnen maken van de voorziening die het HCO gaat beheren. De provincie heeft het

'E-depot is immers meer dan alleen een server die volgeladen wordt met digitale bestanden' (foto part. coll.).

HCO gevraagd om deze voorziening in te richten. Het HCO streeft ernaar de gemeenschappelijke e-depotvoorziening per 1 januari 2015 operationeel te hebben. Aanleiding voor deze ambitie is dat een groeiend aantal gemeenten in Overijssel de doelstelling heeft om op die datum geheel of grotendeels digitaal te werken. Langdurige bewaring van digitale documenten en bestanden vraagt een forse investering in hardware, software en organisatie. De verwachting is dat een gemeenschappelijke aanpak de deelnemers veel tijd en geld zal besparen, omdat kennis en ervaring gebundeld kunnen worden.

Pilots

Het HCO heeft deze opdracht aanvaard in de wetenschap dat zowel het geld als de tijd onvoldoende zullen zijn om alle gemeenten en waterschappen in 2015 geheel op een e-depot te laten aansluiten. Daarom is besloten om 'klein' te beginnen met een aantal pilots, zodat zowel het HCO als de betrokken gemeenten ervaring kunnen opdoen. Tegelijkertijd wil het HCO het e-depot ontwikkelen en inrichten in directe samenwerking met gemeenten en waterschappen, zodat de voorziening past bij hun mogelijkheden en behoeften. Doel van het project is om als overheden binnen de provincie samen concrete stappen te zetten naar

een werkende, gemeenschappelijke e-depotvoorziening waar alle overheden in principe gebruik van kunnen en willen maken.

Het doel van de pilots is om van de deelnemers in kaart te brengen hoe hun digitale administratie eruit ziet en welk materiaal met welke eigenschappen overgedragen zou kunnen worden. Daarvoor moet een protocol worden opgesteld waarin vastgelegd is wat een deelnemer moet weten en doen om aan te kunnen sluiten bij één of meer bestaande e-depots. Dit proces en de verschillen tussen de bestaande e-depots in Nederland, geven inzicht in wat er nodig is voor een operationele gemeenschappelijke e-depotvoorziening in Overijssel.

De verwachting is dat een gemeenschappelijke aanpak de deelnemers veel tijd en geld zal besparen.

Proefopstelling

Concreet willen we dat het HCO op 1 januari 2015 een proefopstelling van een e-depotvoorziening (hardware, software, organisatie) heeft. Daarin moeten een aantal gemeenten en waterschappen digitaal materiaal hebben ondergebracht, dusdanig dat de informatie ook weer terug te halen is. Op die manier hopen we inzicht te krijgen in wat nodig is (in termen van organisatie, geld, techniek) om de gemeenschappelijke e-depotvoorziening door te ontwikkelen en te beheren. Daarnaast willen we zo inzicht krijgen in de randvoorwaarden voor gemeenten en waterschappen om van deze voorziening gebruik te kunnen maken. Ook moet er dan binnen de provincie overeenstemming zijn over de vorm van het gemeenschappelijk e-depot en over de metadata. Het is op het moment van schrijven nog niet duidelijk hoeveel pilots er precies gaan komen. Een aantal gemeenten en een waterschap hebben belangstelling om mee te doen, maar een en ander moet nog bestuurlijk worden verankerd. De pilots worden zo praktisch mogelijk ingestoken. Dus geen uitgebreide overlegstructuur en theoretische exercities. Die

Het Historisch Centrum Overijssel, beheerder van de gemeenschappelijke e-depotvoorziening (foto HCO).

zijn er intussen voldoende en daar zullen we met graagte gebruik van maken. De nadruk komt te liggen op praktische problemen en de oplossing daarvan. De pilots zullen dan ook een hoog gehalte 'trial-and-error' hebben, waarbij hopelijk het aandeel van de error steeds kleiner zal worden.

Naar verwachting lopen we tijdens dit project tegen de nodige problemen aan. Zo zijn we benieuwd hoeveel moeite het straks zal kosten om de data vanuit de diverse documentmanagementsystemen naar het e-depot over te hevelen, en andersom om de informatie vanuit het e-depot bij de gebruiker te krijgen. Daarnaast maakt het veel uit waar de digitale informatie vandaan komt. Documenten uit een documentmanagementsysteem zullen met relatief weinig moeite naar het e-depot over te hevelen zijn, mits voorzien van de juiste metadata. Maar dat geldt niet voor zaaksystemen en complexe databases. Gelukkig hoeven we niet zelf het wiel uit te vinden. Daarvoor kunnen we aansluiten bij NORA (Nederlandse Overheid Referentie Architectuur) en de daarop gebaseerde GEMEentelijke Model Architectuur (GEMMA), waarin de principes en standaarden van een digitaal werkende overheid zijn vastgelegd. De uitdaging is dan wel om te zorgen dat het e-depot aansluit op deze referentiearchitectuur. Het door de WVI vastgelegde handboek werkprocessen kan daarbij een belangrijke steun vormen. Voor de metadatering biedt het door de WVI opgeleverde Toepassingsprofiel Lokale Overheden een goede basis. Maar zoals gezegd, het primaire doel is om te zien hoe deze principes in de praktijk werken.

Gemeenschappelijk betekent samenwerken

Bij de opzet van het e-depot zijn een aantal uitgangspunten geformuleerd. Het systeem moet zo eenvoudig, doelmatig en efficiënt mogelijk zijn, en ook voldoen aan de ED³-normen. Het moet geschikt zijn voor zoveel mogelijk databestanden van grote en kleine gemeenten, waterschappen en de provincie zelf. Het moet kunnen worden opgezet volgens een blokkendoosmodel dat naar gelang de behoeften en mogelijkheden verder kan worden uitgebreid.

Het belangrijkste uitgangspunt is dat we zoveel mogelijk voortbouwen op bestaande initiatieven. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de producten van de WVI, die een uitstekende basis bieden als het gaat om technologie en architectuur, organisatorische aspecten, werkprocessen voor opname, beheer en beschikbaarstelling en, *last but not least*, noodzakelijke metadata.

Verder dient een gemeenschappelijk e-depot in principe systeemonafhankelijk te zijn. Dat wil zeggen dat het zo wordt geconstrueerd dat de gangbare documentmanagementsystemen, databases en andere digitale systemen die overheden gebruiken, hierop kunnen aansluiten. Tenslotte zijn toegankelijkheid en beschikbaarstelling wezenlijke voorwaarden. Dat zal in de ontwikkeling van het Overijsselse e-depot vanaf het begin worden meegenomen. Overijssel heeft de ambitie niet slechts een e-depot te creëren, maar tot een e-archiefoorziening (e-archive) te komen waar al vanaf het begin nadrukkelijk is voorzien in toegankelijkheid en beschikbaarheid van het te bewaren materiaal.

In het project draait alles om samenwerking. Het idee achter een gemeenschappelijk e-depot is tweeledig. Door bundeling van kennis en ervaring kan de kwaliteit van de dienst voor alle deelnemers op peil worden gehouden, en dat uiteraard tegen veel lagere kosten dan voor 10 of zelfs 25 afzonderlijke e-depots per gemeente of waterschap. De manier waarop die gemeenschappelijkheid vorm krijgt en welke gevolgen aan welke keuze verbonden zijn, is een van de punten die in het project moeten worden uitgezocht. Er wordt niet op voorhand voor een bepaalde vorm gekozen. Is er straks één Overijssels e-depot – al of niet als tenant van het Nationaal Archief – of komt er een netwerk van onderling verbonden e-depots? Het is immers geen ‘Wet van Meden en Perzen’ dat fysiek, intellectueel en logistiek beheer op één en dezelfde locatie moeten plaatsvinden. Positief is dat diverse gemeenten al

Voor de meeste gemeenten is dit onderwerp niet sexy.

hebben aangegeven het initiatief op prijs te stellen en het HCO als dé aangewezen instelling te zien voor het beheer van een gemeenschappelijke e-depotvoorziening. We zijn er dan ook van overtuigd dat goede resultaten ertoe zullen leiden dat gemeenten zich bij ons netwerk zullen aansluiten. Een gemeenschappelijke e-depotvoorziening zal ook financieel door alle partners worden gefinancierd. Uiteraard beperken we de samenwerking niet tot de provincie Overijssel. Inmiddels is binnen de ‘doorgestarte’ WVI afgesproken dat het Noord-Hollands Archief, Het Utrechts Archief en het HCO een werkverband gaan vormen. Ook in Haarlem en Utrecht zijn namelijk interessante pilots met lokale en regionale overheden gestart. Wat ligt meer voor de hand dan deze pilots onderling af te stemmen en elkaars ervaringen te delen en ervan te leren? Uiteraard zijn ook andere provincies welkom! We gaan sowieso ook praten met natuurlijke bondgenoten als de VNG. Andersom zullen we de ervaringen in Overijssel

‘Het systeem moet zo eenvoudig, doelmatig en efficiënt mogelijk zijn’ (foto part. coll.).

actief delen met anderen, bijvoorbeeld via een website en seminars.

Niet sexy?

Waarom vindt het HCO het zo belangrijk om een actieve rol te spelen bij de ontwikkeling van een provinciale e-depotvoorziening? In de eerste plaats is het van groot belang dat dit initiatief gedragen wordt door een brede laag van overheidsorganisaties. Als archiefbewaarplaats van zowel Rijk, provincie als een aantal gemeenten en waterschappen, kan een regionaal historisch centrum een spilfunctie vervullen. Als (toekomstig) beheerder van digitale archieven is het belangrijk om nu al een initiërende rol te spelen. Anders wordt het HCO straks wellicht geconfronteerd met aanbod van digitale bestanden die niet aan de eisen van duurzame opslag en toegankelijkheid voldoen, met alle moeilijkheden die dat weer oplevert. Tegelijk kan hierdoor voorkomen worden dat overheden langs elkaar heen werken en allemaal hun eigen e-depot bouwen. Of dat juist nalaten, omdat zij ervan uitgaan dat ze het wel geregeld hebben door het documentmanagementsysteem in de ‘cloud’ weg te zetten. Kwaliteitsbewaking speelt dus eveneens een rol.

De ontwikkeling van een gemeenschappelijke e-depotvoorziening vraagt om een ontwikkelproces waarbij wordt samengewerkt met de toekomstige gebruikers, gemeenten en waterschappen. Zij zullen de diensten niet afnemen als die niet aan hun behoeften voldoen. Voor de meeste gemeenten is dit onderwerp niet sexy, zeker niet in een tijd dat er flink bezuinigd wordt. Er heerst, zeker bestuurlijk, nog steeds geen gevoel van urgentie. Zelfs kleine rampen, als blijkt dat bepaalde informatie niet meer te vinden is, brengen nauwelijks verandering in deze houding. ‘Triggers’ om meer aandacht te schenken aan goed digitaal informatiebeheer op

de lange termijn, zijn meestal uitzonderlijke omstandigheden als reorganisaties, verhuizingen, fusies en samenwerking tussen instellingen. Soms is er sprake van een persoonlijke drive van medewerkers of een enkele bestuurder. Om die reden is gekozen voor een pragmatische aanpak waarbij van onderop wordt gestart met opzet en uitvoering van een paar pilots, met instemming van een enkele betrokken bestuurder. Via concrete stappen en gerichte communicatie daarover en over de resultaten, hopen we de medewerking en betrokkenheid te verbreden en (bestuurlijk) draagvlak voor een gemeenschappelijke e-depotvoorziening te vergroten.

Hoopvolle ontwikkeling

Het is te hopen dat andere provincies en overheden het voorbeeld van Overijssel zullen volgen en ook middelen ter beschikking stellen voor een e-depotvoorziening. In een aantal provincies vinden daarover al oriënterende gesprekken plaats. Dat is een hoopvolle ontwikkeling. ■

Bert de Vries ■ directeur Historisch Centrum Overijssel.

Vincent Sleebe ■ relatiebeheerder Historisch Centrum Overijssel.